

JEOTERMAL KAYNAKLAR VE MİNERALLİ SULAR KANUNU TASARISI ÜZERİNE GENEL YORUM

Mehmet TUĞRAN :: Maden Mühendisi

Tasarı, dünyada benzeri olmayan bir çatı üzerine kurulunca üzerinde çalışılması, konsensüs sağlanması zor oluyor. Dünyadaki diğer yasalarda hiç olmayan veya çok az rastlanan hususlar;

TASNİF: Sıcaklığa veya entalpiye göre bir tasnif yok. En düşük sıcaklıktaki bir jeotermal kaynakla, ileride rahatlıkla gündeme gelebilecek, derinliklerdeki kızgın kuru kaya projelerinde rastlanabilecek 500°C sıcaklık değerleri aynı yasada ele alınmıştır. Kızgın kuru kayadan tanımlarda bahsedildikten sonra unutuluyor. Ancak yerin 10 km derinliğinde, mevcut petrol ve doğal gaz rezervlerinin 50000 katı ısı enerjisi olduğu belirtilmektedir (USGS 1994). Bu konu gelecekte çok gündemde olacaktır.

Dünyadaki diğer yasalarda göze çarpan başka bir hususta, su, madenler ve enerji kaynaklarının genelde birbirinden ayrıldığıdır. Mineralli sular ise jeotermal yasalarda hiç yer almamaktadır.

ENTEĞRE KULLANIM: İlk önce kulağa hoş gelen

bir terim, ancak başka yasalar incelendiğinde böyle bir kullanımın olmadığı görülüyor. Herhalde pratik olmadığı ve zorlukları nedeniyle uygulanmadığı anlaşılıyor. Tam tersine bir sahada birden fazla kullanıcı varsa, birleşme talebi halinde devletin birleştirme ve kooperatifleşmeye öncülük yapmasına yönelik maddeler yer almaktadır.

Entegre kullanım nedeniyle kullanım hakkı, kaptaj, kritik debi (emniyetli verim), etkileşim alanı (bloke alan), işletme hakkı gibi zorlama tanımlar getiriliyor, (Etkileşim alanı ve kritik debiye itirazlar söz konusu olunca tanımın sadece başlığı değiştirilmiş içeriğine dokunulmamıştır). Oysa, işletme projesi incelenerek verilecek işletme ruhsatında sahanın sınırları ve yapılacak işler daha baştan belli olmalıdır. Ruhsat sahibine daha sonra, projesine göre düşük kapasitede çalıştığı ve sahanın aslında daha büyük olduğu, bu nedenle kapasiteyi kendisi arttırmazsa ruhsat alanında başka kullanıcılara işletme hakkı verileceğini bildirmek madde 5 ile çelişkilidir. Örneğin bu durumda bütün sahalar kızgın kuru kayalara adaydır.

ÇEVRE: Dünyada ki tüm yeni yasalarda ve yasa değişikliklerinde, çevre öne çıkmaya başlamıştır, işletme safhasının hepsinde, arama safhasında çoğunda ÇED var. Bizim tasarımızda ise bunun yerine koruma alanları etüdü getiriliyor. Neden dünyanın gittiği yolu takip etmiyoruz? Çevreyle ilgili sonradan çıkabilecek sorunları önceden görmeye çalışıp çözüm planlamak şarttır. Çevreye karşı hamasetle değil, bilimsel çalışmalarla yaklaşılmalıdır. MTA'daki toplantıda katılımcıların neredeyse hiçbiri üniversitede çevre dersi almamıştır. Ancak ortaya çıkan bu disiplinle birlikte çalışmamız gereklidir. Çoğu zaman çatışma kültürü nedeniyle çözüm bulamıyoruz. Koruma alanı etütlerinde sistemin korunması, israfın ve çevre kirliliğinin önlenmesi gibi genel cümleler vardır. Bu konulara yönetmeliklerde de detaylı yer verilmezse denetim yok denecek kadar az olacaktır. Oysa

jeotermal alanlarda, sondajlı arama faaliyetlerinde yoğun kirlilik yaşanmaktadır. Ayrıca reenjeksiyon, deşarj, kuyu terki, saha terki denetime tabi olmalıdır. Sondaj ve üretim izni, borulama ve çimentolama, test ve ölçümler enjeksiyon planı gibi hususlara yer verilmelidir. Faaliyetlerin kısıtlandığı yerler bir çok yasada belirtilmektedir. Örneğin çevredeki bina, okul, kilise, hastane, karayolu, demiryolu v.s gibi yerlere ancak belli mesafede yaklaşabilmektedir. Bu tasarıya göre ise bir evin duvarının dibine 50 yıl işletilebilecek kuyu açılabilir (ülkemizde örnekleri çoktur).

MTA: MİGEM adına açıkça denetim yapacağı madde 21'de belirtilmektedir. Hem arama safhasında hem de işletme safhasında etkin olarak rol almaktadır. Aynı zamanda da istediği sahaya ruhsata bakılmaksızın girebilmektedir. Bu şekilde çalışan başka MTA benzeri kuruluş dünyada yoktur. MTA'nın hem arama yapıp hem de arayanları denetlemesi, koruma alanları etüdü ile bir daha denetlemesi çok ilginç. MTA sadece denetim işini yapıp faaliyetlerden çekilirse hiçbir itirazla karşılaşmaz.

MTA ruhsatsız başkalarının sahalardaki faaliyetleri sırasında:

1. Gelecekte haksız rekabete neden olabilir mi?
2. İlave rezerv için hak ettiği buluculuk hakkı yaptığı çalışmaları karşılayacak mı?
3. Başkasının işletme sahasında olası bir olumsuz etkileşimde, örneğin suyunun kesilmesinde, yarıya intikal edebilecek bir oturumda hem kendini yargılayacak hem de savunacak konumda olması normal mi? (Bursa Çekirge buna örnektir)
4. Arama yaparken aynı rezervuarda aynı özelliklerde bir kuyu açması durumunda ilave rezerv söz konusu olmayacağı için buluculuk hakkı bile alamayacaktır (Aydın Salavatlı buna örnektir). Ruhsat sahibine bedava mı verilecek? Çimentolanarak kuyunun terk edilmesi halinde ise ekonomiye yazık olmayacak mı?

5. Kuyuda hiçbir üretim olmayabilir ancak çok iyi bir reenjeksiyon kuyusu olabilir. Saha sahibine zorla mı satılacak, yoksa yine terk mi edilecek?

6. "MTA yer altı kaynağını buldu buna hizmet etti denilmesi" bir madencilik hohtumlamasını örtbas etmekten başka bir işe yaramaz.

7. Bu şekilde çalışan MTA benzeri bir kuruluş dünyada yoktur. Ülkemizde de yoktur. Örneğin petrol yasasına göre TPAO, SHELL'in sahasına ruhsatsız girip çalışması düşünülmeyebilir. BRGM ve USGS gibi kuruluşların bu şekilde başkalarının sahalarda çalışmaları ancak joint-venture gibi ortaklıklarla olabilmektedir.

8. Koruma alan etütlerini ruhsat sahibi kendi yaparsa MTA'dan olur alması söz konusu. Ama MTA 'ya yaptırdıysa MTA kendi raporunu kendisi onaylıyor konumuna geliyor.

9. MTA bütün raporları hazırlayabilecek veya görüş oluşturabilecek sayıda ve yeterlilikte kadroya sahip mi?

Tasarı bu şekilde yasalarsa AB 'ye uyumlu olmayacak ve muhtemelen tarama süresinde değişiklikler yapılması gereken listede yer alacaktır.